

UDC 327

SCOPUS CODE 3320

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2023-2-93-107>

ამერიკის შეერთებული შტატებისა და რუსეთის ურთიერთობები ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში

თამილა
ყურაშვილი

საერთაშორისო ურთიერთობების დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტი, საქართველო, 0160, თბილისი, მ. კოსტავას 77
E-mail: tamikurashvili@gmail.com

რეცენზენტები:

ბ. შერაზადიშვილი, სტუ-ის ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი

E-mail: b.sherazadishvili@gtu.ge

ზ. კვეტენაძე, სტუ-ის სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტის პროფესორი

E-mail: Kvetenadzezurabi07@gtu.ge

ანოტაცია. XX საუკუნის მთავარი გლობალური გეოპოლიტიკური დისკურსი ხდებოდა მსოფლიოს ორ ნაწილად, საბჭოთა და დასავლეთის გავლენის სფეროებად გაყოფაზე. მსჯელობისას. დასავლეთის ლიდერად გვევლინებოდა ამერიკის შეერთებული შტატები, რაც რუსეთის მხრიდან უმთავრეს გეოპოლიტიკურ მოწინააღმდეგედ აღიქმებოდა. რუსეთის პოლიტიკურმა ხელმძღვანელობამ თავდაპირველად ინერციით, ხოლო შემდეგ კვლავ საფუძვლიანად გააგრძელა საბჭოთა კავშირის ეს კურსი. შედარებით ნაკლებ რეაქციულ პოლიტიკას ავლენდა აშშ-ის ხელისუფლება რუსეთის ფედერაციისადმი, ვიდრე საბჭოთა კავშირის მიმართ. თუმცა, საბოლოო თანაშრომლობითი შეთანხმება, ძირითადად გეოპოლიტიკურ საკითხებზე, ამ ორ სახელმწიფოს შორის მაინც ვერ იქნა მიღწეული.

სპარსეთის ყურე და ზოგადად ახლო აღმოსავლეთის რეგიონი ყოველთვის ფართო ინტერესის სფერო იყო რუსეთისთვის. რეგიონის მიმართ ასეთი ინტერესი განპირობებულია საკმაოდ მარტივი მიზეზით – ახლო აღმოსავლეთი არის რუსეთის საზღვრების სამხრეთი ფლანგი. შესაბამისად, რუსეთის საგარეო პოლიტიკაში რეგიონში გავლენის გაძლიერებას ყოველთვის წამყვანი ადგილი ექნება. შესაბამისად, აშშ – რუსეთის ინტერესები ამ რეგიონში იკვეთება.

რუსეთის გეოპოლიტიკაში ერთ-ერთი წამყვანი მიმართულება ამერიკის შეერთებულ შტატებს უჭირავს. ამჟამად აშშ-სა და რუსეთს შორის უკრაინის ომის გამო უაღრესად დამაბული ურთიერთობაა. მიუხედავად ამისა, ორივე მსხვილი საერთაშორისო აქტორი მეტნაკლებად აცნობიერებს, თუ რამდენადაა მათ ურთიერთობებზე დამოკიდებული მთლიანად კაცობრიო-

ბის ბედი. რუსეთი და აშშ ორივე მსოფლიო ომში მოკავშირეები იყვნენ. ეს ისტორიული მეხსიერებაც მათ შორის არსებობს, მაგრამ იდეოლოგიურმა და ცივილიზაციურმა განსხვავებებმა მხარეებს არ მისცა შესაძლებლობა რამდენადმე მშვიდობიანი და სამართლიანი მსოფლიოსათვის ჩაეყარათ საფუძველი. მათ შორის ურთიერთობები უფრო მეტოქეობით ხასიათს ატარებს, ვიდრე თანამშრომლობითს. დღეისათვის რუსეთს აშშ-სა და დასავლეთის მხრიდან მძიმე ეკონომიკური სანქციები აქვს დაწესებული.

საკვანძო სიტყვები: ახლო აღმოსავლეთი; გეოპოლიტიკური მოწინააღმდეგე; გლობალური მოთამაშე; დისკურსი; ურთიერთობები; სპარსეთის ყურე; სტრატეგიული სტაბილურობა.

შესავალი

ახლო აღმოსავლეთი არის მსოფლიოს უნიკალური რეგიონი, სადაც ერთმანეთშია შეზრდილი მსოფლიოს უძველესი ცივილიზაციები და სადაც ასევე ერთად ცხოვრობენ და ერთმანეთთან მუდმივად თანამშრომლობენ სამი რელიგიის – ისლამის, ქრისტიანობისა და იუდეაიზმის მიმდევრები.

მას შემდეგ, რაც ენერგეტიკულ რესურსებს მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება ეკონომიკაში, ახლო აღმოსავლეთი გახდა წამყვანი სახელმწიფოების ინტერესის საგანი და გადაიქცა მათ შორის ბრძოლის ეპიცენტრად ახლო აღმოსავლეთის ნავთობზე კონტროლის მოსაპოვებლად.

ვინაიდან თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკაში გაზისა და ნავთობს ცენტრალური ადგილი უჭირავს, მათი როლი მსოფლიო პოლიტიკაშიც იზრდება.

იმის გათვალისწინებით, რომ სპარსეთის ყურის რეგიონში თავმოყრილია მსოფლიოში აღმოჩენილი ნავთობის მარაგების 50 პროცენტი, და მსოფლიოს გაზის მარაგების 40 პროცენტი, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ რეგიონის სტრატეგიული მნიშვნელობა უახლოესი ათწლეულების განმავლობაში მხოლოდ გაიზრდება.

ძირითადი ნაწილი

რუსეთის ფედერაციამ 2008 წლის კონცეფციაში პირველად მოიხსენია გლობალური უსაფრთხოების საკითხის გადაწყვეტა და სტრატეგიული სტაბილურობის დამყარება, როგორც რუსეთისა და აშშ-ის შესაძლო თანამშრომლობის ერთ-ერთი სფერო. მსგავსი გადაწყვეტილებით რუსეთი თავის თავს წარმოაჩენს საერთაშორისო დონეზე ერთ-ერთ წამყვან და, რაც მთავარია, აშშ-ის თანასწორ მოთამაშედ.

რუსეთის ფედერაციის შემდეგ საგარეო კონცეფციებში აღნიშნულია ევროატლანტიკური რეგიონის ქვეყნებთან რუსეთის თანამშრომლობის სურვილი პარტნიორული პარიტეტების საფუძველზე. ეს პარტნიორობა მიმართული უნდა იყოს „საერთო მშვიდობის, უსაფრთხოებისა და სტაბილურობის ფორმირებისკენ, რაც, თავის მხრივ, უნდა დაფუძნებოდეს უსაფრთხოების ერთიან პრინციპებს, თანამშრომლობას და ორმხრივ ნდობას. რუსულ საზოგადოებაში კვლავ მძაფრადაა ჩარჩენილი, ჯერ კიდევ ცივი ომის ეპოქის დისკურსის, აშშ და ევროპის, როგორც რუსეთის – საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ მიმართული ერთიანი დასავლეთის ბლოკის განსაზღვრება. ამას კიდევ უფრო აძლიერებს თანამედროვე რუსეთ - უკრაინის ომი, რომელიც რეალურად რუსეთისა და დასავლეთის დაპირისპირებაა.

თუ გავანალიზებთ ცივი ომის შემდგომ რუსეთ-აშშ-ის ურთიერთობას, რუსეთის საგარეო პოლიტიკურ მიმართულებებში შეერთებული შტატები მოიაზრება, როგორც გეოპოლიტიკური მოწინააღმდეგე. ამასთან ერთად აშშ-ის გეგმები, აღმოსავლეთ ევროპაში განათავსოს რაკეტაწინააღმდეგო თავდაცვის საშუალებები, განიხილება როგორც საფრთხე რუსეთის უსაფრთხოებისა და მსოფლიო სტაბილურობისათვის. რუსი ანალიტიკოსები აღნიშნავენ, რომ რუსეთ-ამერიკის თანამშრომლობა გლობალური სტაბილურობისათვის მნიშვნელოვანია. მიუხედავად უთანხმოებისა, მათი აზრით, ეკონომიკური თანამშრომლობის გაფართოება შეერთებულ შტატებთან, ორივე მხარეს მოსკოვსაც და ვაშინგტონსაც უთანხმოების დაძლევის გზაზე თანამშრომლობის მეტ სტიმულს მისცემდა.

მრავალპოლარული მსოფლიოს შექმნა რუსეთის გეოპოლიტიკური ვექტორის საკვანძო მიზანია. უკრაინაში ომის დაწყებასაც რუსეთი სწორედ ამ ფაქტორით ამართლებს. აშშ-ის პოლიტიკური ისტებლიშმენტი ტრადიციულად იმეორებს, შეერთებული შტატების განსაკუთრებულ და უნიკალურ როლს მსოფლიოს ბედის განსაზღვრაში. რუსი პოლიტიკური ექსპერტებისა და ანალიტიკოსების აზრით, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, აშშ რაღაც დროის განმავლობაში გახდა ერთპიროვნული ლიდერი და გაუჩნდა იმპერიად გადაქცევის ამბიცია. ამან მსოფლიო პოლიტიკაში გამოიწვია გარკვეული სიძნელები და მსოფლიო სისტემის გარდაქმნის მოთხოვნა. მათი მოსაზრებით იმისათვის, რომ აშშ-მა შეინარჩუნოს მსოფლიო პროცესებზე დომინანტის სტატუსი, ვაშინგტონი იყენებს სხვადასხვა მეთოდსა და ქმედებას, კერძოდ:

1. ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლისა და ჰუმანიტარული საქმიანობის საბაზით მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში აშშ-ის სამხედრო კონტინგენტის ინტერვენცია. აღნიშნულის შედეგად აშშ ახდენს ადგილობრივი მმართველი რეჟიმების მოშლასა და აღნიშნულ რეგიონებში გეოპოლიტიკური სიტუაციის ვაშინგტონის სასარგებლოდ შემობრუნებას;
2. ნატოს რუსეთის საზღვრებთან მოახლოება და რაკეტაწინააღმდეგო სისტემების აღმოსავლეთ ევროპაში განთავსება. ამით აშშ აქტიურად ცდილობს შეაკავოს რუსეთის გავლენის გაფართოება;
3. აშშ-ის ინიციატივით ახალი სატრანსპორტო სისტემების შექმნა და რუსული „ენერჯეტიკული იარაღის“ შემცირების პოლიტიკის განხორციელება. ამით ვაშინგტონი შეძლებს რუსეთის გვერდის ავლით მოახდინოს შუააზიური ენერგოსაშუალებების ტრანსპორტირება.
4. აშშ-ის მხრიდან დსთ-ის ქვეყნებზე ზეგავლენა და არაერთი „ფარული ქმედების“ განხორციელება. ამით მცირდება დსთ-ის ქვეყნების ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირში, საბაჟო კავშირსა და კოლექტიური უსაფრთხოების ხელშეკრულების ორგანიზაციაში (კუხო) გაერთიანების პერსპექტივები.

რაც შეეხება რუსეთ-ამერიკის ეკონომიკურ თანამშრომლობას, ამ სეგმენტში უფრო მეტად დაინტერესებული მხარე შეერთებული შტატები იყო. რუსეთის ბაზარი, მისი მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში შესვლისა და იმპორტულ საქონელზე

გადასახადების შემცირების შედეგად, ამერიკული მანქანათმშენებლობისათვის, სასოფლო დანიშნულების პროდუქტებისა და ქიმიური კომპანიებისათვის საკმაოდ მიმზიდველი იყო. მეორე მხრივ, რუსული ნავთობი და ნავთობპროდუქტები აშშ-ის ბაზარზე ყოველწლიურად შედარებით ნაკლები რაოდენობით შედიოდა. ამის ძირითადი მიზეზი შეერთებული შტატების მიერ საკუთარი ნავთობის მრეწველობის ზრდა იყო. თუმცა ასევე, ეკონომიკური თანამშრომლობის ხელის შეშლა პოლიტიკურ გარემოებებსაც ემყარებოდა. მაგალითისთვის, აშშ-ის პოლიტიკურმა კლასმა ერთის მხრივ გააუქმა „ჯეკსონ-ვენის“ შესწორება, რაც აშშ-ის კომპანიებს უკრძალავდა რუსეთის ფედერაციასთან ეკონომიკურ ვაჭრობას, თუმცა არ დააყოვნა და მალევე მიიღო „მაგნიტსკის აქტი“. ორივე აქტი ამერიკული საკანონმდებლო ხელისუფლება რუსეთის ხელისუფლების ქმედებებს განიხილავდა როგორც იმპერიალისტურ მოქმედებებს, რომლებიც მიმართული იყო ადამიანის უფლებების შელახვისაკენ.

რუსეთის დღევანდელი პოლიტიკა ახლო აღმოსავლეთში ისტორიულ გამოცდილებას ეფუძნება. თუ გადავხედავთ საბჭოთა რუსეთის ისტორიას, რა თქმა უნდა, ახლო აღმოსავლეთი რუსეთისათვის უცხო რეგიონს არ წარმოადგენს. რუსულ პოლიტიკურ აზროვნებაში დამკვიდრებულია, რომ XV საუკუნეში, ბიზანტიის იმპერიის განადგურების შემდეგ, სწორედ „რუსეთი გახდა ქრისტიანული მართლმადიდებლობის კერა და ახლო აღმოსავლეთში მცხოვრები ქრისტიანული ერების დამცველი სახელმწიფო“. ხმელთაშუაზღვისპირეთში რუსული საზღვაო ძალები XVIII საუკუნიდან მოქმედებენ, ეს იყო ოსმალეთის იმპერიისა და სპარსელების

წინააღმდეგ ბრძოლა, თუ პირველი მსოფლიო ომის დროს თურქეთთან დაპირისპირება. მეორე მსოფლიო ომის დროს, სწორედ საბჭოთა ძალებმა შეძლო ირანში შესვლა, სადაც 1943 წელს „დიდი სამეულის“ ლიდერებს შორის ისტორიული შეხვედრა გაიმართა.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, საბჭოთა კავშირი ებრაული სახელმწიფოს დაფუძნების ერთ-ერთი აქტიური მხარდამჭერი იყო. თუმცა მოგვიანებით რუსეთის ინტერესები და, შესაბამისად, მისი მხარდაჭერა ისეთ არაბულ სახელმწიფოებს დაუკავშირდა, როგორცაა სირია, რადგან ცივი ომის დროს ამერიკის წინააღმდეგ ბრძოლაში სწორედ ამ ქვეყნებს მიიჩნევდა საბჭოთა კავშირი თანამოაზრედ. წლების განმავლობაში საბჭოთა კავშირი რეგიონის ქვეყნებს ამარაგებდა იარაღით, ათობით ათასი სამხედრო მრჩევლითა და ტექნიკოსით, ასევე უწევდა ეკონომიკურ დახმარებას. განსაკუთრებით, თუ გავითვალისწინებთ იმ ფაქტს, რომ ცივი ომის დროს ევროპა და აღმოსავლეთ აზია უკვე დაყოფილი იყვნენ გავლენის სფეროებად, სწორედ ახლო აღმოსავლეთი იყო საბჭოთა კავშირსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის მთავარი ბრძოლის ველი.

სპარსეთის ყურის ომის დროს, საბჭოთა კავშირის მამინდელი ლიდერის, მიხეილ გორბაჩოვის გადაწყვეტილებით, რუსეთის ახლო აღმოსავლეთის რეგიონიდან გამოსვლა გახდა საბჭოთა კავშირის ზესახელმწიფოს სტატუსის შემცირების მიზეზი. სწორედ ამ სტატუსის აღდგენამ განაპირობა პრეზიდენტ ვლადიმერ პუტინის ახლო აღმოსავლეთში რუსეთის დაბრუნების გადაწყვეტილება. ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში კონტროლის მოპოვება არის საშუალება რუსეთისთვის ყოფილი საბჭოთა კავშირის ფარგლებს გარეთ მოახდინოს ქვეყნის პოზიციების აღდგენა.

2015 წელს სირიის კრიზისთან დაკავშირებული აშშ-რუსეთის დიპლომატიური ძალისხმევა და შემდგომ რუსეთის მხრიდან სამხედრო ინტერვენცია გახდა რუსეთის მიერ გადადგმული პირველი ნაბიჯი ახლო აღმოსავლეთის რეგიონსა და საერთაშორისო დონეზე გლობალური მოთამაშის სტატუსის დაბრუნების გზაზე. მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ როდესაც რუსეთმა გადაწყვიტა სირიის სამოქალაქო ომში ჩაბმა, იმ დროისთვის აშშ-ის თავდაცვის მდივანმა, ემტონ კარტერმა მოსკოვს კატასტროფა უწინასწარმეტყველა. მათი გადმოსახედიდან, რუსეთის სირიაში შესვლა უფრო გაართულებდა ისედაც დამაბულ სიტუაციას და ისლამური სახელმწიფოს წინააღმდეგ ბრძოლის რუსული სტრატეგია განწირული იყო მარცხისთვის.

შესაძლოა ეს ვარაუდი გამართლებულიყო, თუმცა, ამერიკულმა მხარემ ვერ გაითვალისწინა, რომ სირიაში შესვლა რუსეთის მხრიდან გაცნობიერებული ნაბიჯი იყო. რუსეთისთვის სირია არ არის უცხო პოლიტიკური გარემო, პირიქით ცივი ომის დროს სირია იყო საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთი მხარდამჭერი. შესაბამისად, მოსკოვს ყოველთვის კარგი ურთიერთობა ჰქონდა სირიის პოლიტიკურ ხელმძღვანელობასთან. ქვეყანაში შესვლის ძირითადი მიზეზიც სწორედ ამ კავშირის შენარჩუნება იყო. პუტინისთვის ცხადი იყო, რომ რუსეთის ჩარევის გარეშე შეუძლებელი იყო ასადის რეჟიმის შენარჩუნება, რაც რუსეთისათვის აუცილებელი კომპონენტს წარმოადგენდა რეგიონთან კავშირის განმტკიცებისათვის. კრემლის გათვლებით, თუ რუსეთს სურდა, რომ მისი ახლოაღმოსავლური ექსპანსიის გეგმა რეალური ყოფილიყო, აუცილებელი ხდებოდა სირიის ომში ჩარევა და, შესაბამისად ასადის ხელისუფ-

ლებაში დატოვება. რუსეთის ეს გადაწყვეტილება, რატომ უნდა, რისკიანი იყო, რადგან დამარცხება წერტილს დაუსვამდა რუსეთის მიზნებს რეგიონთან მიმართებაში. თუმცა ეს არ იყო უსაფუძვლო გადაწყვეტილება, როგორც ამას ამერიკელები თვლიდნენ. გარდა ამისა, რუსეთს კარგი შესაძლებლობა ექმნებოდა დაებლოკა კატარიდან ევროპისკენ მიმავალი გაზსადენი, რაც რუსულ ენერგეტიკულ იმპერიას საფრთხეს უქმნიდა, რადგან დასავლეთი, განსაკუთრებით ევროპა, ნაკლებ დამოკიდებული გახდებოდა რუსულ ენერგომატარებლებზე.

განვითარებული მოვლენებით თუ ვიმსჯელებთ, რუსეთმა რეგიონში წარმატების მიღწევა ორ წელიწადში მოახერხა და, რაც მთავარია, მისი ერთ-ერთი მთავარი მოკავშირე – პრეზიდენტ ასადის რეჟიმი – გადაარჩინა. რუსეთმა ასევე შეძლო გამარჯვება მოეპოვებინა ისლამურ სახელმწიფოზე. 2017 წლის 6 დეკემბერს პუტინმა განცხადებაში აღნიშნა, რომ სირიაში ევფრატის ორივე სანაპიროზე ისლამური სახელმწიფოს წინააღმდეგ სრული გამარჯვება მოიპოვეს. მან ასევე აღნიშნა, რომ ამ დროისთვის სამხედრო ოპერაციები დასრულდა და სამომავლოდ ყურადღება პოლიტიკურ პროცესებზე გამახვილდებოდა.

რუსეთის ინტერესის სფეროა ასევე ფასების კონტროლი ენერგომატარებლებზე რეგიონში გაზისა და ნავთობის წამყვან მწარმოებლებთან პოლიტიკის კოორდინაციით. ენერჯის ფასების კონტროლი რუსეთისთვის არის კიდევ ერთი და საკმაოდ ძლიერი არასამხედრო შესაძლებლობა, რომ თავის კონტროლს დაუქვემდებაროს რეგიონში მიმდინარე პროცესები. თუ გადავხედავთ რუსეთის მოქმედებებს საერთაშორისო ასპარეზზე, დავინახავთ, რომ

კრემლი ხშირად იყენებს ენერჯის ფასებს მიზნების მისაღწევად და ძალაუფლების განსამტკიცებლად.

სწორედ ეს ინტერესები განსაზღვრავს რუსეთის ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკის მიმართულებებს. აღნიშნული მიზნების მისაღწევად რუსეთი აქტიურად ცდილობს თავის სასარგებლოდ დაამშვიდოს სიტუაცია სირიაში, რაც ითვალისწინებს ასადის ხელისუფლებაში დატოვებასა და მისი სახით რეგიონში მოკავშირის შენარჩუნებას. ირანის ბირთვული გარიგების შემდეგ რუსეთი ცდილობს ურთიერთობა გააღრმავოს ირანთან და მაქსიმალური სარგებელი ნახოს. ამჟამად რუსეთი ირანთან ფართოდ თანამშრომლობს ბირთვული ენერჯეტიკის სფეროში, რაც ეწინააღმდეგება აშშ-ის ეროვნულ ინტერესებს სპარსეთის ყურეში. გარდა ამისა, უკრაინის ომში აშკარად გამოიკვეთა ირანის სამხედრო მხარდაჭერა რუსეთისადმი, რაც კამიკაძე დრონების გადაცემაში გამოიხატა. რუსეთი ამ დრონებს ეფექტურად იყენებს უკრაინის კრიტიკული ინფრასტრუქტურის გასანადგურებლად, რაც ვაშინგტონის და მთლიანად დასავლეთის უკიდურეს გაღიზიანებას იწვევს. ირანი, თავის მხრივ, აშკარად არ აცხადებს, რომ ის ამ ომში რუსეთის მოკავშირეა.

მოკავშირეების გაზრდის მიზნით რუსეთი ასევე ცდილობს შეძლებისდაგვარად პრაგმატული ურთიერთობა დაამყაროს საუდის არაბეთსა და სპარსეთის ყურის სხვა ქვეყნებთან. საუდის არაბეთის მეფის – სალმანის ვიზიტი რუსეთში შესაძლოა მიჩნეული იყოს საუდის არაბეთსა და რუსეთს შორის ურთიერთობის დაწყების საწინდრად, განსაკუთრებით, თუ გავითვალისწინებთ, რომ ვიზიტის ფარგლებში, საუდის არაბეთის მეფემ რუსეთთან თანამშრომლობის დაწყების ახალი ეპოქის შესაძ-

ლებლობებზე მიანიშნა. მიუხედავად ქვეყნებს შორის განსხვავებებისა და დამაბული ურთიერთობისა, უსაფუძვლო არ იქნება იმის აღნიშვნა, რომ სამომავლოდ შესაძლოა ეს ქვეყნები საერთაშორისო დონეზე მოკავშირეებიც გახდნენ. ვარაუდის საშუალებას ასევე იძლევა ზემოხსენებული შეხვედრის შემდეგ, საუდის არაბეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის განცხადება, რომ რუსეთ-საუდის არაბეთის ურთიერთობის მიმართებაში ახალი შესაძლებლობები გაჩნდა, რაც აქამდე წარმოუდგენელი იყო.

ყოველივე ამის გაგრძელება იყო 2022 წლის ნოემბერში, ვენაში ოპეკის შეხვედრაზე საუდის არაბეთის მკვეთრი პოზიცია, რომ იგი აშშ-ის თხოვნის მიუხედავად ნავთობის მოპოვებას შეამცირებდა, რაც აშკარად რუსეთის წისქვილზე ასხამდა წყალს, მაგრამ აქვე ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ბოლო დროინდელი ტენდენციებით პატარა სახელმწიფოებმა აშკარად დაიწყეს მხოლოდ საკუთარი ეროვნული ინტერესების დაცვა და ნაკლებად ითვალისწინებენ დიდი აქტორების მოთხოვნებს. ამას ისიც უნდა დავუმატოთ, რომ 2022 წლის მაისში აშშ-ის პრეზიდენტ ბაიდენს საუდის არაბეთის ლიდერი მოჰამედ ბენ სალმანი საკმაოდ ცივად შეხვდა.

ახლო აღმოსავლეთში რუსეთის პოლიტიკის ძირითადი მამოძრავებელი ძალა გეოპოლიტიკურია. თუმცა არ უნდა დავივიწყოთ, რომ რუსეთის პოლიტიკის ვექტორების ასევე მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელი ფაქტორია ქვეყანაში მიმდინარე პროცესები. რუსეთის ფედერაციაში შედის რამდენიმე დიდი მუსლიმური რესპუბლიკა, ჩეჩნეთი და დღესტანი ჩრდილოეთ კავკასიაში, ხოლო მდინარე ვოლგის აუზში თათრეთი. ქვეყნის საერთო მოსახლეობის 12 პროცენტი მუსლიმია. დამატებით, ცენტ-

რალური აზრისა და აზერბაიჯანის მუსლიმი მოსახლეობის რუსეთში ემიგრანტთა რაოდენობა მილიონამდე აღწევს, რომელთა დიდი ნაწილი რუსეთში არალეგალურად შედის. ახლო აღმოსავლეთიდან მიგრაციის ტალღის გამძლიერება კიდევ უფრო საფრთხის ქვეშ აყენებს მუსლიმი მოსახლეობის ჩრდილოეთით, რუსეთის ფედერაციასთან მიახლოებას. მიუხედავად ისლამური სახელმწიფოს „დაცემისა“ რუსეთში მაინც არის რადიკალური იდეოლოგიის გავრცელების საშიშროება. უნდა აღინიშნოს, რომ XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან რუსეთი ყოველთვის იდგა ტერორიზმის საფრთხის წინაშე.

სირიაში რუსეთის შესვლის გადაწყვეტილება ასევე განპირობებული იყო სამხედრო კუთხითაც. რუსეთის სამხედრო შესაძლებლობები პოსტსაბჭოთა ტრანსფორმაციისა და მოდერნიზაციის პროცესშია, სირიაში შესვლით რუსეთს საშუალება მიეცა, მართალია მცირე მასშტაბით, მაგრამ მაინც დაბრუნებულიყო ძირითად საერთაშორისო აქტორთა რიგებში. რუსეთის თავდაცვის სფეროში ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის ქვეყნებს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავთ როგორც მომხმარებლებს. 2015 წელს რუსეთის შეიარაღების შემსყიდველთა რიგებში 36 პროცენტი სწორედ ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის ქვეყნებს ეკავათ, რაც საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია თუ გავითვალისწინებთ, რომ აზიას 42 პროცენტი აქვს დაკავებული.

ათწლეულების განმავლობაში ალჟირი, ეგვიპტე, ირანი, ერაყი და სირია სწორედ რუსეთისაგან ყიდულობენ შეიარაღებას. შესაბამისად, რუსეთში შეიარაღების მწარმოებლები იმედოვნებენ, რომ სირიის ომში რუსული იარაღის მოქმედება, ისევე,

როგორც დამასკოში პუტინის მხრიდან მოკავშირის მხარდაჭერა, ხელს შეუწყობს რეგიონში რუსეთის შეიარაღების პრესტიჟის ამაღლებას და შესაბამისად გამოიწვევს ახალი კლიენტების ინტერესს, განსაკუთრებით კი სპარსეთის ყურის ქვეყნებში. ამ კუთხით რუსეთის მხრიდან ერთ-ერთი უახლესი წინ გადადგმული ნაბიჯია საუდის არაბეთისთვის მძლავრი S-400 საჰაერო თავდაცვის სისტემის მიყიდვა. აღნიშნული გარიგებით არა მხოლოდ რუსეთის ბიუჯეტი გაიზარდა, არამედ ამან ხელი შეუწყო რუსეთისა და საუდის არაბეთის ურთიერთობის დადებითად განვითარებას.

რუსეთის სამხედრო ინტერვენცია სირიაში ბოლო წლების განმავლობაში პუტინის მესამე სამხედრო თავდასხმას წარმოადგენდა: 2008 წელი – საქართველო, 2014 წელი – უკრაინა და 2015 წელი – სირია. სამივე ქვეყანას აერთიანებს ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი, მათ აქვთ წვდომა იმ საზღვაო აუზებზე, რაც აუცილებელია რუსეთის ეკონომიკური ზრდისთვის, რაც თავისთავად ხელს შეუწყობს რუსეთს, რომ დაიბრუნოს გლობალური მოთამაშის სტატუსი. გარდა ამისა, სირიის, ასევე საქართველოსა და უკრაინის კონტროლი მინიმუმამდე შეამცირებს გეოსტრატეგიულ მანძილს ახლო აღმოსავლეთსა და რუსეთს შორის, ასევე დასავლეთ ევროპასთან. საშუალებას მისცემს რუსეთს აკონტროლოს და საჭიროების შემთხვევაში ჩაერიოს იმ ნებისმიერ გლობალურ და რეგიონალურ პროცესში, რაც რუსეთის მხრიდან მისი პოლიტიკის საწინააღმდეგოდ იქნება აღქმული. მსგავსი გავლენის მოპოვება, რა თქმა უნდა აიძულებს აშშ-სა და სხვა გლობალურ მოთამაშეებს ცნონ რუსეთის მზარდი ზეგავლენა და როლი საერთაშორისო პოლიტიკაში.

რუსეთის უნარი, რომ ეფექტურად და სწრაფად იმოქმედოს რამდენიმე ფლანგზე ხაზს უსვამდა რუსეთის სამხედრო შესაძლებლობებს, ასევე ასახავდა კრემლის სურვილს განეხლებინა რუსეთის გლობალური როლი, რომელიც მას ცივი ომის დროს ჰქონდა, როდესაც საბჭოთა კავშირის ჯარები განლაგებული იყო კუბაში, ავღანეთში, ევგოპტესა და ბევრ სხვა ქვეყანაში, რათა დაეხალანსებინა აშშ-ის გავლენა.

რუსეთის ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკის გადახედვით მარტივია იმის დანახვა, რომ რუსეთი აქტიურად მოქმედებს რამდენიმე ფლანგზე. ეს არის სირიის კრიზისის მოგვარება, საუდის არაბეთთან საერთო ენის გამონახვა, ირანთან და თურქეთთან თანამშრომლობის გაგრძელება, თუ ისრაელის რთულ შიდა პოლიტიკასთან ლავირება. თუმცა, როდესაც ვსაუბრობთ რუსეთის ახლოაღმოსავლურ პოლიტიკაზე არ უნდა დავივიწყოთ ის გამოწვევები და პრობლემები, რასაც რუსეთი შეიძლება წააწყდეს რეგიონში თავისი საგარეო პოლიტიკის გატარებისას.

ერთ-ერთი ყველაზე დიდი პრობლემა, რაც კრემლის წინაშე დგას არის სირიაში არსებული პოსტკონფლიქტური სიტუაციის მართვა.

სირიის ისლამური სახელმწიფოსა და ერაყის წინააღმდეგ ბრძოლის მთავარი ეტაპი დასრულებულია. მიუხედავად იმისა, რომ შეიარაღებული ჯგუფის სრულად გაქრობა ჯერჯერობით საეჭვოა, მათ მიერ ტერიტორიების კონტროლი თითქმის მთლიანად გაქარწყლებულია მას შემდეგ, რაც სირიის ორი "დედაქალაქი" – მოსული და რაქა – გათავისუფლდა და ერაყისა და სირიის ტერიტორიების უმრავლესობა დაბრუნდა. სირიის დანარჩენ ტერიტორიას კი აშშ-ის მოკავშირე ქურთული სახალხო დამცველის რეჟიმი აკონტროლებს. რუსული ინტერვენციის წყალობით,

შეიარაღებული ოპოზიციის მნიშვნელოვანი ნაწილი ლიკვიდირებულია და შეიძლება ითქვას, რომ აქტიური საომარი მოქმედებების პერიოდი დასრულდა. ამ ეტაპზე სირიელი ხალხისთვის მშვიდობისა და სტაბილურობის საკითხები გაცილებით მნიშვნელოვანია, ვიდრე ძალაუფლების განაწილება და მომავალი პოლიტიკური წყობა.

ამჟამად სირია შესულია კონფლიქტის დეესკალაციის ფაზაში, სადაც რუსეთის როლი, როგორც წამყვანი აქტორის, კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება. მალე სირიის რეჟიმი აღარ მოითხოვს სამხედრო მხარდაჭერას, არამედ ქვეყანას დასჭირდება სერიოზული ფინანსური მხარდაჭერა, რაც შეიძლება რუსეთმა ვერ უზრუნველყოს. დღევანდელი გადმოსახედიდან, ბაშარ ალ-ასადი რუსეთის მხარდაჭერისა და სამხედრო ინტერვენციის წყალობით შეიძლება მიჩნეული იყოს, როგორც „გამარჯვებული“, თუმცა, ეს სულაც არ არის იმის გარანტი, რომ რუსეთისათვის პოსტკონფლიქტურ სირიაში ყოფნა კომფორტული იქნება. ამ აზრს კიდევ უფრო ამყარებს უკრაინაში მიმდინარე ომი, რაც რუსეთისათვის უაღრესად დიდი და თავსატეხი პრობლემაა.

შეიარაღებული კონფლიქტის დროს რუსეთის მნიშვნელობა დამასკოსთვის განსაზღვრული იყო სამხედრო დახმარებითა და მისი ძალების განლაგებით, რამაც მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა რეჟიმის სამხედრო მიღწევებში, მაგრამ პოსტკონფლიქტური პერიოდის დაწყებით, სამხედრო ფაქტორების მნიშვნელობა სტაბილურად შემცირდება და წინ წამოსწევს თანამშრომლობის ფინანსურ და ეკონომიკურ ასპექტებს. როგორც რუსი ანალიტიკოსი ი. ხრისტენზენი, სირიაში რუსების მოქმედებებზე

ამბობს: „ნგრევა რუსებს კარგად გამოსდით, ვნახოთ როგორ გამოუვათ შენება.“

ამ ყველაფრის ფონზე, ირანმა გააკეთა განცხადება, რომ ის სირიას ფინანსურად ხელს შეუწყობდა. სატელეფონო საუბრისას ირანის პრეზიდენტმა ჰასან რუჰანმა ბაშარ ალ-ასადი დაარწმუნა, რომ მისი ქვეყანა მზად იყო აქტიური მონაწილეობა მიეღო სირიის ომის შემდგომ განვითარებაში. ირანის პრეზიდენტმა ასევე მოუწოდა ირანულ კერძო კომპანიებს ჩაერთონ სირიის რეკონსტრუქციის პროცესში. აღნიშნულის განხორციელების შემთხვევაში სირიაში საგრძნობლად გაიზრდება ირანის გავლენა, რაც პირდაპირ გამოიწვევს ქვეყანაში რუსეთის ძალაუფლების შემცირებას. აქვე უნდა აღინიშნოს ირანის პრეზიდენტის კიდევ ერთი განცხადება, სადაც აღნიშნავს, რომ სირიის მომავლის გადაწყვეტა არ შეიძლება მოხდეს ძალაუფლების ვაკუუმში. დამასკოს ხელისუფლება უნდა იყოს ძლიერი და თავად უნდა შეძლოს პოსტკონფლიქტური პროცესის გავლა. ეს განცხადება შესაძლოა გაკეთებული ყოფილიყო რუსეთის წინააღმდეგ, რათა ხაზი გასმოდეს იმას, რომ ქვეყნის ბედთან დაკავშირებით გადაწყვეტილებები არ უნდა მიიღონ გარე აქტორებმა სხვადასხვა შეხვედრის დროს, როგორცაა ქენევის პროცესი, რომელსაც ირანი მისი ინტერესების მოწინააღმდეგედ აღიქვამს.

რუსეთში არსებული ეკონომიკური და ფინანსური მდგომარეობით თუ ვიმსჯელებთ, ირანისგან განსხვავებით რუსეთს არ გააჩნია იმის შესაძლებლობა, რომ დიდი ინვესტიციები გააკეთოს სირიაში კონფლიქტის დასრულების შემდეგ. 2014 წელს რუსეთის წინააღმდეგ სანქციების გაცემამ და რუსეთის მხრიდან საპასუხოდ ვაჭრობაზე ბოიკოტის

გამოცხადებამ, ამასთან ერთად ნავთობის ფასების დრამატულმა შემცირებამ და რუბლის ძალის დაკარგვამ, რუსეთი ძლიერ ეკონომიკურ კრიზისში ჩააგდო.

ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, სირიაში რუსეთის პოზიციები დამაჯერებლად არ გამოიყურება. რუსეთი აცნობიერებდა, რომ ირანთან და თურქეთთან ალიანსი მომავალში შეიძლება არც ისე სასარგებლო ყოფილიყო, მაგრამ უკრაინის ომმა ვითარება რადიკალურად შეცვალა. პოსტკონფლიქტური სირიის მიმდინარე პროცესებში დომინირებისათვის მოსკოვს ესაჭიროებოდა ახალი მოკავშირეების მოძიება, რომლებიც ძირს არ გამოუთხრიდნენ რუსეთის გეგმებს რეგიონთან მიმართებაში. შედეგად, რუსეთის მთავრობა აქტიურად ცდილობდა შეენარჩუნებინა კონტროლი მოლაპარაკებების პროცესებზე, რათა არ მომხდარიყო მისი, როგორც სირიის კრიზისის მთავარი მოდერატორის პოზიციის შესუსტება.

რუსეთის ძირითადი მიზანი იყო რეგიონულ და საერთაშორისო მოთამაშეებს ენახათ, რომ რუსეთი არის შეუცვლელი აქტორი სირიის კრიზისის მოგვარების პროცესში. სწორედ ამ მიზნით დაიგეგმა და გაიმართა 2018 წლის 29-30 იანვარს სირიელი ხალხისთვის კონგრესი სოჭში. კრემლის ვარაუდით, ეს კონგრესი უნდა ქცეულიყო ერთგვარ აქტივად მსოფლიო თანამეგობრობის თვალში, სირიის კონფლიქტის მოგვარების საქმეში რუსეთის, როგორც უპირობო მოთამაშის დამკვიდრებისათვის. თუმცა შედეგი არც ისე სახარბიელო გამოდგა რუსეთისათვის. ჯერ კიდევ კონგრესის დაწყებამდე შეიქმნა პრობლემა მონაწილეთა განსაზღვრისას. ბევრს მიიჩნდა, რომ რუსეთის ეს ნაბიჯი ქენევის სამშვიდობო პროცესის

დაკნინების მცდელობა იყო და მონაწილეთა დიდმა უმრავლესობამ თავიდანვე ნეგატიური დამოკიდებულება გამოხატა შეხვედრის მიმართ. კონგრესის თავდაპირველი მიზანი იყო მოსკოვის, ანკარისა და თეირანის მხრიდან გზავნილი ვაშინგტონის მიმართულებით, რომ ამერიკელებს არანაირი გავლენა არ აქვთ სირიაში მიმდინარე პროცესებზე, და რომ სირიის ისლამური სახელმწიფო რეგიონული აქტორების გავლენის ქვეშაა, მაგრამ ეს აღმოჩნდა ისევე განუხორციელებელი, როგორც თავად ამ კონგრესის შინაარსი.

რუსეთმა თავისი გავლენის განმტკიცება მანამდე არაერთხელ სცადა. 2017 წლის 20 ნოემბერს ბაშარ ალ-ასადის სოჭში გამართულ შეხვედრაზე გამოჩენა, 2011 წლის შემდეგ მისი ქვეყნიდან გამოსვლის მეორე შემთხვევა იყო. პირველად ის 2015 წელს ასევე რუსეთში იმყოფებოდა პუტინთან შეხვედრაზე. რუსეთისათვის სირიის პრეზიდენტი ერთგვარი აქტივია, რომელსაც რუსეთის ხელისუფლება ცდილობს დიპლომატიურ წარმატებად აქციოს. სირიის პრეზიდენტის ვიზიტის ძირითადი მიზანი დამსკოს საკითხთან მიმართებით რუსეთის მონოპოლიის განმტკიცება იყო. პუტინმა ნათლად დაანახა საერთაშორისო თანამეგობრობას, რომ მოსკოვს აქვს ქვეყნის გასაღები და მხოლოდ მას შეუძლია მოლაპარაკების მაგიდასთან მიიყვანოს სირიის ხელისუფლება.

შეხვედრის დასრულებისთანავე პუტინმა საუბრის არაბეთის, ეგვიპტის, ისრაელისა და ამერიკის შეერთებული შტატების ლიდერებს გააცნო შეხვედრის შედეგები. ორი დღის შემდეგ, ირანისა და თურქეთის პრეზიდენტებთან შეხვედრისას პუტინმა კიდევ ერთხელ სცადა თავისი წამყვანი პოზიციისა

და როლის განმტკიცება რუსეთ-ირან-თურქეთის სამკუთხედში.

სირიის მოლაპარაკებების პროცესში გადამწყვეტი როლის მიუხედავად, რუსეთის რესურსები და შესაძლებლობები აშკარად არ იყო საკმარისი იმისთვის, რომ კრემლს წამყვანი როლი შეენარჩუნებინა კონფლიქტის შემდგომ მიმდინარე პროცესების მართვაში. მოსკოვს სჭირდებოდა სირიაში კიდევ ერთი პარტნიორი, რომელსაც შეეძლებოდა პოსტ-კონფლიქტურ პერიოდში რეკონსტრუქციისთვის საჭირო რესურსების მოძიება და თანახმა იქნებოდა ქვეყანისათვის ფინანსური დახმარება რუსეთის გავლით გაეწია. უფრო დიდი პრობლემა იყო ის, რომ მოსკოვს არ გააჩნდა საკმარისი დრო ახალი პარტნიორების მოსაძებნად. ისლამურ სახელმწიფოზე გამარჯვების გამაყარება უფრო გააძლიერებდა ასადის რეჟიმს, რაც გაართულებდა სირიის პრეზიდენტზე რუსეთის გავლენის გაძლიერებას. რუსეთისათვის მთავარი საფრთხე ის იყო, რომ რაღაც მომენტში „შესაძლო იყო დამსკოს რუსულ ზეწოლაზე რეაგირება შეეწყვიტა“, რაც რუსეთის გეგმებს ახლო აღმოსავლეთის რეგიონთან მიმართებით საგრძნობლად შეაფერხებდა.

რუსეთის მიმდინარე მოქმედებები მიუღებელი თუ არა დამაფიქრებელი მაინც იყო თეირანისთვის. უცხო არ არის იმის მტკიცება, რომ სირიის კრიზისსა და შემდგომ პროცესებში, როგორც რუსეთსა და თურქეთს, ირანსაც თავისი ინტერესები აქვს. უპირველეს ყოვლისა, თეირანი თვლის, რომ რუსეთის სურვილი განიხილოს ჟენევის პროცესი, როგორც სირიაში მიმდინარე პროცესების მოგვარების პოლიტიკური სტრატეგია, არის დამსკოსთან მიმართებით თეირანის გრძელვადიანი ინტერესების გა-

მოწვევა. უფრო მეტიც, ირანის თვალსაზრისით, ჟენევის პროცესი, პირველ რიგში, სირიაში მიმდინარე პროცესებში ირანისა და მისი მოკავშირეების როლის შემცირების ერთ-ერთი საშუალებაა. ამრიგად, ჟენევის პროცესის ნებისმიერი მხარდაჭერა ირანის მხრიდან აღქმული იქნება, როგორც პირდაპირი დარტყმა თეირანის ინტერესებზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ სოჭში 2017 წელს გამართული ბოლო სამხრეთი საპრეზიდენტო სამიტის დროს, მხოლოდ პუტინმა ისაუბრა ჟენევის პროცესის აუცილებლობაზე, როდესაც ირანის პრეზიდენტმა ჰასან რუჰანმა ძირითადი აქცენტები იმაზე გააკეთა, რომ სირიის მომავალი სირიელი ხალხის ხელშია. ვფიქრობთ, რომ რუსეთის მხრიდან ჟენევის პროცესის მხარდაჭერა არ უნდა იქნას აღქმული, როგორც ირანთან მეტოქეობის მცდელობა, არამედ პუტინის მსგავსი ქმედება კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს იმას, რომ რუსეთი არის ერთადერთი მაკავშირებელი ძალა ორ განსხვავებულ კავშირს შორის – ჟენევის პროცესი და სოჭის კონგრესი, რომელიც აქტიურად არის ჩართული სირიის კონფლიქტის მოგვარებაში.

ირანის მეორე შემფოთება უკავშირდება რუსეთის მიერ სირიის კრიზისში ჩართულ ყველა მხარესთან მუშაობის პოლიტიკას. მაგალითად, ასადთან შეხვედრის შემდეგ პუტინმა აშშ-ის პრეზიდენტ დონალდ ტრამპთან, საუდის არაბეთის მეფე სალმანთან, ეგვიპტის პრეზიდენტ აბდელ ფატას ალ-სისისთან და ისრაელის პრემიერ-მინისტრ ბენიამინ ნეთანიაკუსთან ცალ-ცალკე სატელეფონო საუბრები გამართა სოჭის სამიტის შედეგების შესახებ. ეჭვგარეშეა, რომ ამერიკის, საუდის არაბეთისა და ისრაელის სირიასთან დაკავშირებული გეგმები ეწინააღმდეგება ირანის

ძირითად ინტერესებს და, აქედან გამომდინარე, თეირანი საფუძვლიანად არის შემფოთებული რუსეთის მხრიდან ამ აქტორებთან ნებისმიერი სახის თანამშრომლობით. რუსეთის მრავალმხრივი დიპლომატია სირიის საკითხთან მიმართებით ირანისთვის დასაფიქრებელია, ვინაიდან ორივე ქვეყანას თავისი ინტერესი აქვს ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებთან. გამორიცხული არ არის, რომ ამ ყველაფერმა რუსეთ-ირანის ურთიერთობაში ბზარები გააჩინოს.

ამას გარდა, რუსეთისთვის ახლო აღმოსავლური პოლიტიკის გატარებას ირანისა და საუდის არაბეთის დაპირისპირება უქმნის პრობლემას. იემენის კონფლიქტი, პირველ რიგში, ირანისთვის რეგიონში მთავარი კონკურენტის – საუდის არაბეთის დასუსტების ერთი-ერთი საუკეთესო გზაა. ირანი ამ კონფლიქტს იყენებს, რათა საუდის არაბეთი ჩართოს გრძელვადიან და საკმაოდ ძვირად ღირებულ ომში. იემენის კონფლიქტთან დაკავშირებით, რუსეთი ცდილობს თავი აარიდოს კონკრეტულ განცხადებებს და რომელიმე მხარისთვის მხარდაჭერის გამოცხადებას, ვინაიდან რუსეთი, რომელიც მრავალი წლის განმავლობაში ცდილობს საუდის არაბეთთან ურთიერთობების განმტკიცებასა და განვითარებას, ნაკლებადაა დაინტერესებული ახლო აღმოსავლეთში არსებული სტატუს-კვოს დარღვევით.

რუსეთი საუდის არაბეთთან მიმართებით, ირანისგან დამოუკიდებლად, ახორციელებს პრაგმატულ პოლიტიკას, თუმცა არსებობს ზღვარი, თუ რამდენად შეუძლია მოსკოვს საუდის არაბეთთან დაახლოება. ნებისმიერი ნაბიჯი, რომელიც შესაძლოა მიჩნეულ იქნეს თეირანში ეროვნული ინტერესების ღია უგულვებელყოფად ან რუსეთსა და საუდის არაბეთს შორის გრძელვადიანი დადებითი ურთი-

ერთობის გამყარებად, სერიოზულად გაართულებს რუსეთ-ირანის ურთიერთობას.

რუსეთ-ირანის ურთიერთობების გაუარესება საკმაოდ დააზარალებს რუსეთის ინტერესებს ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში, სადაც ირანის გავლენა ძალზე დიდია, თუმცა ამჟამად ეს მოსალოდნელი არ არის უკრაინის ფაქტორის გამო. ირანთან დაპირისპირება ასევე გამოიწვევს ნავთობისა და გაზის სფეროში ერთობლივი პროექტების დაკარგვას, რაც კიდევ უფრო დაასუსტებს ისედაც მძიმე ეკონომიკურ სიტუაციას რუსეთში.

შესაბამისად, რუსეთი უნდა დაფიქრდეს ირანთან მიმართებით. თეირანთან დაპირისპირება საგრძნობლად გაართულებს რუსეთის მიერ ახლოაღმოსავლური პოლიტიკის გატარებას. რუსეთისთვის, განსაკუთრებით კი ეკონომიკური კუთხით, აუცილებელია საუდის არაბეთთან თანამშრომლობა, თუმცა პუტინი ყურადღებით უნდა იყოს, რომ საუდის არაბეთთან თანამშრომლობით ირანის განაწყნება არ გამოიწვიოს და პირიქით. იმ შემთხვევაში თუ რეგიონში ირანი ან საუდის არაბეთი პირდაპირ დაუპირისპირდა რუსეთს, მოსკოვს არ შესწევს იმის ძალა, რომ ღია კონფლიქტში ჩაერთოს რომელიმე ქვეყანასთან და თან გააგრძელოს ახლოაღმოსავლური ექსპანსია. ეს კიდევ უფრო რთული ჩანს დღეს, უკრაინაში ომის ფონზე, რომლის პროგნოზირებაც ყველაზე გამოცდილ საერთაშორისო პოლიტიკურ ექსპერტებსაც კი უჭირთ.

დასკვნა

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, რუსეთის ფედერაციის გეოპოლიტიკური ვექტორი აშშ-ს განიხილავს მთავარ მოწინააღმდეგედ საგარეო

პოლიტიკის საკვანძო ამოცანების მიღწევის გზაზე. თუმცა რუსი ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ შესაძლებელია აშშ-თან თანამშრომლობა, რადგან კრემლისათვის, მსოფლიო და რეგიონალური სტაბილურობისა და უსაფრთხოების დამყარებისას, ასევე შეიარაღების კონტროლის სფეროში, თეთრი სახლი ყველაზე მისაღები გლობალური პარტნიორია. ეს პოზიცია მეორდება ყველა რუსულ საგარეო პოლიტიკურ კონცეფციაში. დამატებით რუსები ფიქრობდნენ, რომ აშშ-თან თანამშრომლობის დაწყებისას აქცენტი უნდა გაკეთებულიყო ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავებაზე.

ახლო აღმოსავლეთის რეგიონთან მიმართებით გარე აქტორების ინტერესებით თუ ვიმსჯელებთ, ერთი შეხედვით ჩანს, რომ მათ ასპარეზი რუსეთს დაუთმეს და საშუალება მისცეს ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე გაატაროს რეგიონში თავისი ინტერესები. როდესაც საკითხი ეხება ახლო აღმოსავლეთს და რეგიონში რუსეთის გავლენის გაფართოებას, ბევრი თვლიდა, რომ აშშ იქნებოდა ერთ-ერთი მთავარი ძალა, რომელიც მნიშვნელოვნად შეზღუდავდა რუსეთის ექსპანსიას ახლო აღმოსავლეთში. თუმცა არსებული მდგომარეობა საპირისპიროს გვაჩვენებდა. აშშ ბოლო პერიოდში ძირითადად ფოკუსირებული იყო შიგა პოლიტიკასა და ჩრდილოეთ კორეასთან პაექრობაზე. თუ გავითვალისწინებთ რამდენად უარყოფით შედეგებს მოიტანდა რუსეთის გავლენის გაფართოება ახლო აღმოსავლეთში, არა მარტო აშშ-სათვის, არამედ მთლიანად საერთაშორისო საზოგადოებისთვის, სრულიად მიუღებელია გარე აქტორების არსებული დამოკიდებულება აღნიშნულ საკითხზე.

მისაღებია ეს თუ არა, რეალობა არის ის, რომ ამერიკის შეერთებული შტატების ძალაუფლება და გავლენა ახლო აღმოსავლეთში საკმაოდ შემცირდა. რასაც ხელი ასევე შეუწყო, ობამას ადმინისტრაციის დროინდელმა წარუმატებელმა და ჩავარდნილმა გადაწყვეტილებებმა, რამაც რეგიონში შექმნა ძალაუფლების ვაკუუმი. შედეგად ასპარეზზე გამოჩნდა

რუსეთი, რომელიც ყველაფერს აკეთებდა ამ ვაკუუმის შესავსებად. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთი ასე მასშტაბურად პირველად დაბრუნდა ახლო აღმოსავლეთში, განსაკუთრებით სპარსეთის ყურეში, რომელიც მეთოდურად ქმნიდა სისტემურ გეოპოლიტიკურ გამოწვევებს ამერიკის შეერთებული შტატებისა და სხვა აქტორების მიმართ.

ლიტერატურა

1. *The concept of the foreign policy of the Russian Federation, Approved by the President of the Russian Federation.* (2000).;
2. Konovalov, A.O. (2016). *Middle East in the system of foreign policy priorities of the Russian Federation: geopolitical concepts of the 21st century, prospects, reality.* (In Russian);
3. National Security Strategy Archive. (2015). *National Security Strategy.*;
4. Clover, C. (2012). *Clinton vows to thwart new Soviet Union.* The Financial Times:
<https://www.ft.com/content/a5b15b14-3fcf-11e2-9f71-00144feabdc0> ;
5. Foreign Economic Information Portal. (n.d). *Foreign trade of Russia with the USA.*;
6. Bipartisan Policy Center. (2012). *A Bull in Bear's Clothing: Russia, WTO and Jackson-Vanik.*
<https://bipartisanpolicy.org/download/?file=/wp-content/uploads/2019/03/Russia-Staff-Paper.pdf>;
7. Trenin, D. (2017). *Russia's Breakout into the Middle East.*
<https://worldview.stratfor.com/article/russias-breakout-middle-east>;
8. Trenin, D. (2016). *Russia in the Middle East: Moscow's Objectives, Priorities, and Policy Drivers.*
<http://carnegie.ru/2016/04/05/russia-in-middle-east-moscow-s-objectives-priorities-and-policy-drivers-pub-63244>;
9. Bradley, J. R. (2017). *How Putin came to rule the Middle East.*
<https://www.spectator.co.uk/2017/10/how-putin-came-to-rule-the-middle-east/>;
10. Reuters. (2017). *Putin declares "complete victory" on both banks of Euphrates in Syria.*
<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-putin/putin-declares-complete-victory-on-both-banks-of-euphrates-in-syria-idUSKBN1E027H>;
11. Wintour, P. (2017). *Saudi king's visit to Russia heralds shift in global power structures.*
<https://www.theguardian.com/world/2017/oct/05/saudi-russia-visit-putin-oil-middle-east>;
12. Soldatkin, V., & Golubkova, K. (2017). *Russia, Saudi Arabia cement new friendship with king's visit.*
<https://www.reuters.com/article/us-russia-saudi-terror/russia-saudi-arabia-cement-new-friendship-with-kings-visit-idUSKBN1CA1QU>;

13. Trenin, D. (2016). *Russia in the Middle East: Moscow's Objectives, Priorities, and Policy Drivers*.
<http://carnegie.ru/2016/04/05/russia-in-middle-east-moscow-s-objectives-priorities-and-policy-drivers-pub-63244>;
14. Korzun, P. (2016). *Russia: Strengthening Foothold in Middle East and North Africa*.
<https://www.strategic-culture.org/news/2016/10/12/russia-strengthening-foothold-middle-east-north-africa.html>;
15. Barnard, A., & Saad, H. (2017). *Raqqa, ISIS 'Capital,' Is Captured, U.S.-Backed Forces Say*.
<https://www.nytimes.com/2017/10/17/world/middleeast/isis-syria-raqqa.html>;
16. Christensen, Yu. (2018). *Strategic defeat in Syria is already obvious, the only question is timing and price*.
<https://ehorussia.com/new/node/15740>;
17. Presstv. (2017). *Iran to continue support for Syria against terrorism, Rouhani tells Assad*.
<http://www.presstv.com/Detail/2017/11/25/543490/Iran-Syria-rouhani-assad>;
18. Reuters. (2017). *Russia, partners fix date for Syrian congress in Sochi*.
<https://uk.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-syria-congress/russia-partners-fix-date-for-syrian-congress-in-sochi-idUKKBN1EG183>
19. Chalatashvili, L. (2018). *In Sochi, the conference dedicated to establishing peace in Syria ended unsuccessfully*. (In Georgian).
<https://www.kvirispalitra.ge/lado-chalathashvilis-blogi/40142-sotcshi-siriashi-mshvidobis-damyarebishvis-midzghvnili-konferencia-krakhith-dasrulda.html>;
20. Issaev, L. (2017). *Is Russia afraid of losing Syria?*
<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/russia-afraid-losing-syria-171129090329298.html>;
21. Azizi, H. (2017). *Russia's multilayered Syrian diplomacy worries Iran*.
<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/12/iran-russia-sochi-summit-mistrust-astana-geneva-syria.html#ixzz52LkZ49Ic> ;
22. Issaev, L., & Kozhanov, N. (2017). *The Russian-Saudi rapprochement and Iran*.
<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/08/russian-saudi-rapprochement-iran-170817154056810.html>;
23. Byman, D. L. (2016). *Shifting U.S. interests in the Middle East*.
<https://www.brookings.edu/blog/markaz/2016/03/02/shifting-u-s-interests-in-the-middle-east/>;
24. Walt, S. M. (2016). *The United States Should Admit It No Longer Has a Middle East Policy*.
<http://foreignpolicy.com/2016/01/29/the-u-s-should-admit-it-has-no-middle-east-policy-obama-cold-war-israel-syria/> .

UDC 327

SCOPUS CODE 3320

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2023-2-93-107>

Relations Between the United States and Russia in the Middle Eastern Region

Tamila Kurashvili

Department of International Relations, Georgian Technical University, Georgia, 0160, Tbilisi, 77, M. Kostava Str.

E-mail: tamikurashvili@gmail.com

Reviewers:

B. Sherazadishvili, Associate Professor, Faculty of Business Technologies, GTU

E-mail: b.sherazadishvili@gtu.ge

Z. Kvetenadze, Associate Professor, Faculty of Law and International Relations, GTU

E-mail: Kvetenezurabi07@gtu.ge

Abstract. The main global geopolitical discourse of the 20th century was to divide the world into two parts, the spheres of influence of Soviet and West. The United States was the leader of the West, which was perceived by Russia as a major geopolitical opponent. The political leadership of Russia, at first with inertia, and then thoroughly continued this course of Soviet Union. The US authorities showed a relatively less reactionary policy on the Russian Federation than it did to the Soviet Union. However, the final cooperative agreement on the main geopolitical issues has not been reached between the two states.

The Persian Gulf and the Middle Eastern region in general have always been a wide area of interest to Russia. Such a persistent interest in the region is due to a very simple reason – the Middle East is the southern flank of Russia's borders. Consequently, Russia's foreign policy will always have a leading influence in the region. Consequently, the US – Russia interests also appear in this region.

One of the leading directions in Russia's geopolitics is the United States. Currently, there is a highly tense relationship between the US and Russia due to the Ukrainian war. Nevertheless, both large international actors are more or less aware of how much their relationship depends on the fate of humanity as a whole. Russia and the US were allies in World War II. This historical memory also exists between them, but ideological and civilizational differences have not allowed the parties to lay the groundwork for somewhat peaceful and fair world. Relationships between them are more rivalry than cooperation. At present, Russia has imposed heavy economic sanctions from the US and the West.

Keywords: discourse; geopolitical opponent; Middle East; Persian Gulf; strategic stability.

განხილვის თარიღი 09.03.2023

შემოსვლის თარიღი 15.03.2023

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 29.05.2023